

MELİTA'DAN BATTALGAZİ'YE KÜLTÜR VE SANAT GÜNLERİ / FROM MELİTA TO BATTALGAZİ CULTUR AND ART FESTİVAL

Emel MÜLAYİM ORAL¹

Özet

Malatya'da Battalgazi Belediyesi tarafından düzenlenen, "II. Uluslararası Melita'dan Battalgazi'ye Tarih-Arkeoloji-Kültür-Sanat Günleri" sempozyumu önemli sanat etkinlikleriyle birlikte tamamlanmıştır. Katılımcı olarak izlediğim bu etkinlik, sanatın halkla buluşmasının güzel bir örneğidir. Sanatsal aktivitelerin ve sergilerinin bir arada sunulduğu, tarihi Kervansaray mekanı, sanat ve bilim adamlarını halkla buluşturmuştur. Doğu Anadolu'da bir sanat şöleni yaşanmış, yöre insanı sanatla iç içe olma fırsatı bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Battalgazi, Kervansaray, sergi, sanat, tarihi, halk, belediye.

Abstract

Second International "From Melita to Battalgazi", History, Archaeology, Culture and Art Festival, organized by Municipality of Battalgazi, a district of Malatya (ancient Melita) province of Turkey, finished successfully with important cultural activities. This festival, I observed as a participant was a good example of meeting of ordinary people with art. Local people and cultural figures came together in the art activities and exhibitions took place in an old Historical caravanserai. As a result local people find a good opportunity to be intertwined with art and a good example of an art festival was observed in this part of Eastern Anatolia.

Key Words: Malatya, Battalgazi, caravansaray, exhibition, art, historical, people, municipality.

GİRİŞ

Malatya Battalgazi Belediyesi tarafından 14-18 Eylül 2006 tarihleri arasında düzenlenen "II. Uluslararası Melita'dan Battalgazi'ye Tarih-Arkeoloji-Kültür-Sanat Günleri" kapsamında, Karma Plastik Sanatlar Sergisi ve Çalıştayı başarıyla yapılmıştır. Geride, bilim ve sanat dolu dostça paylaşımlar, yeni öğrenimler ve tüm katılımcılarda güzel izlenimler bırakarak... İlk gün katılımcı konuk sanatçı ve bilim adamlarıyla, rehberlerimiz eşliğinde gezimizin ilk durağı olan tarihi Ulu Cami'ye bir inceleme gezisi yaptık. Bir Selçuklu yapısı olan bu caminin, "dört eyvanlı plan" şeklinde Büyük Selçuklu'nun İran'daki camii geleneğinin Anadolu'daki tek örneği olduğunu rehberimizden öğrendik. Bu yapının tüm heybetiyle halen ayakta durması, Selçuklu Malatya'sının kültürel durumunu anlamamız açısından önemli bir örnektir. 1224 yılında Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykubad tarafından yaptırılan

1- Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü 07058 Kampüs Antalya, emel.oral@yahoo.com,

bu camii, birçok yenileme geçirdiği için orijinal dekor yapıları çok az kalmış, ama kalanların da ihtişamı görülmeye değer. Benim ilgimi o yüzyıldan kalan orijinal firuze yeşili ile turkuvaz çinili işlemler çekti.

Bu caminin ardından yine çok önemli bir Selçuklu yapısı olan Kanlı Kümbet'e ziyaret yapıldı. Burası, Osmanlı döneminde suçlular burada mahkum edildiği için, bu isimle anılmış. Gezimizin üçüncü durağı Sütlü Minare olarak bilinen Mescit Camii idi. Bu camii hakkında bilgi aldıktan sonra bu gezinin en ilginç yerine gelinmişti. Tarihi Poyraz Konağı ve bu konağın son tanığı olan 104 yaşındaki Cumalı Dedeyi görmek, bu gezinin en heyecan verici noktası oldu. Konaktan içeri girer girmez kendimizi adeta Osmanlı döneminde hissettik. 100 küsur yıllık bu tarihi konak, ahşap ve kerpiç yapı özelliği, geniş balkonu, avlusu, yüksek tavanlı odaları, erzaklıkları ve işlevsel odalarıyla katılımcıları derinden etkiledi. Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e tanıklık etmiş olan 1902 doğumlu Cumalı Dede, "nasılsın?" diyenlere "bomba gibiyim!" diyerek, kendisi dahil herkese yaşam gücü ve enerjisi veriyordu. Cumalı Dede sapasağlam ayakta, kendi işini kendisi yapıyor, güler yüzüyle herkese neşe saçıyordu. Kendisini ziyarete gelen herkes için Allaha şükrediyor ve onun halini soranlara teşekkür ediyordu. Öyle mutlu, öyle canlı bir insandı ki, yaşına inanmayışımız bundandır belki de.

Poyraz konağından ayrıldıktan sonra Hasan Basri Türbesi ziyaret edildi. Burada yattığı söylenen Hasan Basri "ermiş" bir kişi olduğuna inanıldığı için yöre halkı tarafından devamlı ziyaret ediliyormuş. Kimi dua ediyor, kimi de adak adıyordu orada. Bu türbenin hemen yanında bulunan tarihi bir mekân daha vardı: "Kırk Kardeşler Mezarlığı". Karakaya Barajı yanında yenen güzel bir yemek ve tanışma sohbetinden sonra katılımcılar tarafından İnönü Üniversitesi Kampusü ziyaret edildi. Üniversite içinde, özellikle Güzel Sanatlar Fakültesi ve El-Sanatları Merkezini geziyoruz. Tarihçi Yard.Doç.Dr. Göknur Akçadağ kampüsün geri kalan kısımlarını bize otobüste giderken tanıtıyor. Bundan sonraki durağımız, Malatya Müzesi oluyor.

Müzedeki gördüklerimiz ilginçti. Özellikle seramik formlar. Buradaki eserlerin çoğunluğunu, şu sıralar kazıları halen devam eden Aslantepe buluntuları oluşturuyor. Bu seramik formları incelerken, o dönemdeki seramik ustaları tarafından zekice yapılmış tasarımlara hayran kalmamak mümkün değildi. Özellikle çok işlevli saç ayaklı formlar, hem işlevsel kullanımı hem de estetik görüntüsüyle, bir seramikçi olarak beni çok etkiledi. İlk heykel örneklerinin, Malatya'daki Cafer Höyük kazısından çıkması da buranın o çağlardaki kültürel gelişiminin bir göstergesi olsa gerek. Müzedeki gezimizin ardından Yeşilyurt'a doğru yol alıyoruz. Amacımız Yataş Sokakta bulunan tarihi eski konakları görmek. Ahşap balkonlarında, rengârenk çiçekleri arasında el-işi yapan kadınları görünce, anneannelerimizin o sakin zamanlarını hatırlatan nostaljik resimler canlanıveriyor, birden gözlerimizin önünde. Ve bu kareleri dondurmak için sempozyum katılımcıları hemen kameralarına sarılıyorlar. Mahallelinin sakin, doğal ve eskiyi yaşatırcasına konaklarında duruşları, bizleri şaşırtıyor.

Burayı ziyaretten sonra Kervansaray mekânına geri dönüyoruz. Çünkü akşamın ilerleyen saatlerinde seramikte “raku” olarak bilinen bir pişirim tekniğinin uygulamalı gösterisi yapılacak. “Raku” olarak bilinen tekniği kısaca şöyle tanımlayabiliriz: Fırında pişmekte olan seramik ürün belli bir derecede fırından, pişme işlemi tamamlanmadan alınır ve farklı bir ortamda redüksiyona tâbi tutulur. Redüksiyon ortamında talaş, gazete gibi çeşitli materyallerle okside olması sağlanır. Bu çalışmanın sonucunda, her biri ayrı renk ve etkide çok güzel seramikler elde edilir Bu çalışmayı yönlendiren, Konya Selçuk Üniversitesi’nden seramik sanatçısı Doç. Mezahir Avşar. Yaklaşık iki saat süren bu etkinlikten sonra gecenin ilerleyen saatlerinde yorgun, ama çok şey görmenin ve öğrenmenin keyfiyle otellerimize dönüyoruz. Sempozyumun ikinci günü, panel ve sergi mekânı olan tarihi Silahtar Mustafa Kemal Paşa Kervansarayı’nın önünde açılış töreni yapıldı. Meydanda başlayan resmi açılış ve temsili Mehter marşının ardından Belediye Başkanı Selahattin Gürkan, beraberindeki protokol ile birlikte sempozyumun ve serginin açılışını yaptı. Sempozyum katılımcıları ve konuklar ile halkın yoğun ilgisi eşliğinde sergi gezildi. Bu sergiyle 250 sanatçı ve 250 sanat eseri biraraya gelmiş oldu. Bu da, sergi mekânının büyük bir sanat şöleni haline gelmesini sağladı. Plastik sanatlar ile geleneksel sanatların her alanından eserlerin yer aldığı bu kervansaray ortamı gerçekten görülmeye değerdi. Hem resim yerleşim planı hem de şık ışıklandırmasıyla, bu kervansaray artık yolculara değil uluslararası bir etkinlikle sanatçılara konuk evi olmuş ve tüm sanatçıları bu çatı altında birleştirmişti. Bu güzel etkinliğin başını çeken Battalgazi Belediyesi’nin çabalarını takdir etmemek mümkün değildi Sanatı ve sanatçıları destekleyen bir belediyeye konuk olmaksızın ayrı bir güzellik. Çünkü belediyeler sayesinde plastik sanatlar ve kültürel oluşumlar, halkla daha çok buluşma imkânı bulmaktadır. Biz orada iken sergiyi her yaştan insan, ilgiyle tekrar tekrar izledi. Bu da gösteriyor ki, Doğu Anadolu’nun sanatla buluşması sonucunda, halkın sanata olan ilgisinin artmasına hiçbir engel olamaz.

Serginin ardından güzel bir buluşma örneği daha yaşıyoruz. Öğle yemeğini Hasan Basri Türbesi etrafındaki parkta, halkla birlikte yiyoruz. Yemekleri yöre halkı bin bir emekle imece usulünde yapmıştı. Yöreye özgü ev yemeklerini bu şekilde tatmak ayrı bir zevk verdi, sempozyum katılımcılarına. Battalgazi Belediyesi’nin yemek eşliğinde, halkla sanatçıyı, tarihçiyi ve bilim adamını buluşturma projesini, misavirperverlik geleneğinde yapması ayrı bir incelikti. Battalgazi Belediyesi’ni diğer belediyelerden ayıran en büyük özelliği, sanırım bu sanata sıcak yaklaşımı olsa gerek. Çünkü bu kadar sempozyum katılımcısını güzel bir şekilde ağırlayıp kendi yöresel değerlerini ve folklorunu tanıtmaları ve bunu yöre halkıyla birlikte paylaşarak yapması, hem kültürünü yaşatması için verdiği çabayı hem de sanata ve bilim adamına verdiği değeri gösteriyor.

Buradaki yemekte görünen tablo mükemmeldi. Organizasyonda herkesin canla başla ve imece usulüyle çalışması, üstelik bunların yapılması halkın ve katılımcıların emeklerini paylaşmaları, yaşaması gereken ama çoğu zaman unutulmuş kültürel değerlerimizi hatırlamak açısından güzel bir örnek oldu. İnsani değerlerin erozyona

uğradığı bu çağda, bunları yaşamak bizleri çok mutlu etti. Yaşayan tarih olarak da bunu algılamak gerekir. Uzun süredir kentli olarak yaşayanların özlediği bir ortamdı bu naif ortam. Bu güzel, ilginç yemeğin ardından tekrar Belediyedeki sergi ve panel mekânı olan Kervansaray'a dönüyoruz. Sanat eserlerinin arasında panelin birinci oturumu başlıyor. Panel, birinci oturumun başkanı Tarih Vakfı'nın eski başkanı ve şimdi Antalya Kent Müzesi Küratörü Orhan Silier'in konuşmasıyla açılıyor. Orhan Silier, açılış konuşmasında bu sempozyumun özellikle büyük şehirlerde değil de Malatya'da yapılmasının, bu kentin ve kentlerin tarih ve kültürel varlığının tanınması açısından çok önemli olduğunu vurguladı.

Bu oturumda, Malatya'nın ulusal ve uluslararası alanda, tarihinin ve kültürünün tanıtımı ana tema olarak vurgulandı. Kültür Bakanlığı'ndan Mehmet Büyük ve ÇEKÜL Vakfı'ndan Bekir Sözen'in konuşmalarının ardından, Aslantepe kazıları başkanı Prof.Dr. Marcella Frangipane, bu kazının kadim Malatya tarihinin açığa çıkması açısından son derece önemli olduğunu ve kazıların halen devam ettiğini, çok önemli buluntulara ulaştıklarını belirtti. Oturumun sonunda fotoğraf sanatçısı İsa Çelik'in Türkiye'nin çeşitli yörelerinden hazırladığı sinevizyon gösterisi izlendi. Daha sonra tüm katılımcılarla, Aslantepe kazıları alanına gitmek için Kervansaray'dan ayrıldık. Kazı merkezinde katılımcıları kazı başkanı Marcella Frangipane karşıladı, mekânı gezdirerek bize yaptıkları kazı hakkında bilgi verdi. Kazı alanında özellikle benim dikkatimi çeken, kazı çalışmaları devam eden en eski saray buluntusu oldu. Bu saray kalıntılarının duvarlarında, kırmızı oksit toprak boyayla çizili olduğu tahmin edilen tahtında oturan kral konulu resim çok ilginçti ve gerçekten görülmeye değerdi. Akşam yemeğinden sonra Kervansaray meydanındaki halk konseri için tekrar Battalgazi ilçesine geri döndük. Açılış etkinliğinin ilk gecesi bu konserle sona ermiş oldu.

Ertesi günkü panelin ikinci oturumunun konusu, "21. Yüzyılda Türk Plastik Sanatları ve Uluslararası Alandaki Yeri". Bu oturumda özellikle Ressam Prof. Hasan Pekmezci'nin söyledikleri dikkat çekiciydi. Yöneticilerin sanat konusundaki tavrının çok önemli olduğunu belirten Hasan Pekmezci, sanat adına devletten bir şey beklemek yerine sivil toplum örgütleri ve belediyelerin, yerel yönetimlerin sanatı, toplumsal bilinç ve uluslararası iletişim olarak, gayet bilinçli ve iyi bir şekilde yaptığını vurguladı. Panellerde konuşan tüm katılımcıların da belirttiği gibi, Battalgazi Belediyesi'nin sanat adına yaptığı bu güzel etkinlik takdire şayan bir şekilde ortaya konulmuş oldu. Oturum başkanı Uluslararası Plastik Sanatçılar Derneği başkanı Mehmet Güleriyüz ve diğer konuşmacı sanat adamları Prof.Dr. Basri Erdem ve Yard.Doç. Hüseyin Elmas'ın ortak bir görüş olarak, tarihi bir mekânda ve bu bölgede sanat sempozyumu ve sergisinin uluslararası bir katılımı ile yapılmasının çok önemli bir adım olduğunu belirttiler. Bu etkinliğin halkla buluşturulması ve sanatçılarla halkın kaynaştırılmasının, takdir edilmesi gereken bir etkinlik olduğu ifade edildi.

Öğle yemeği için, Malatya'nın ilk yerleşim yeri olarak bilinen Orduzu'da bulunan Bahçebaşı Restorana gidildi. Bu restoran, ağaçlar ve çardaklar altında. Orta-

sında küçük su şadırvanları olan, çiçeklerle donanmış gayet şirin ve hoş bir mekân. Burada da yöresel yemekler sunuluyor, katılımcılara. Masamızda bulunan Prof.Dr. Kaya Özsezgin ile buradaki öğle yemeğinde, sanat ve sergiler üzerine güzel bir konuşma fırsatı bulduk. Daha sonra Kervansaray'daki üçüncü oturum, “Yerel Yönetimlerin Sanata Bakışı” başlığı altında devam ediyor. Bu oturumun başkanlığını yapan Prof.Dr. Kaya Özsezgin konuşmasında, Kervansarayın özellikle işlevi üzerinde durması ilgi çekiciydi. Özsezgin özellikle, bu tarihi Kervansarayın artık yolcuları değil de sanatçıları ağırlaması konusundaki önemini vurguladı. Ayrıca tarihi bir mekânda, halkla sanatı ve sanatçıyı buluşturmak için yapılan bu organizasyonun önemine de değindi. Oturum sonunda Doç. Mezahir Avşar tarafından sergi söyleşisi ve program değerlendirilmesi yapıldı ve sorular cevaplandırıldı.

Son gün “Malatya Tarihi ve Arkeolojisi” oturumu yapılıyor. Prof.Dr. Mesut Elibüyük'ün oturum başkanlığı yaptığı bu oturumda, Malatya'nın coğrafi ve tarihi konumu değerlendirildi. Bu arada, Malatya'nın 8 bin yıllık bir geçmişi olduğunu öğreniyoruz. Hitit dilinde “bal” anlamına gelen ve Melita kökünden türeyen Malatya kelimesi, Roma döneminde “Melitene” Osmanlı döneminde ise “Malatya” şeklini almış. Malatya'nın ilk yerleşim yerinin Battalgazi'nin şu andaki yerinde olduğunu, daha sonra halkın, Aspuzu diye anılan bağlık yere göçerek şimdiki Malatya merkezini oluşturduğunu öğreniyoruz. Şimdiki Malatya merkezi oluştuktan sonra Battalgazi ilçesine, halkın “aşağı şehir” demesi, bu ilçenin öneminin bir göstergesi. Orhan Silier'in kent müzeciliğinin gerekliliğini ve önemini vurgulamasından sonra, Yard. Doç. Dr. Bekir Eskici'nin Malatya'nın tarihi eserleri, Yard. Doç. Dr. Eftal Şükrü Batmaz'ın Malatya'nın tarihi hakkında konuşmalarının ardından oturum sona eriyor. Paneller sürerken aynı zamanda Kervansarayın önünde seramik, heykel, hat-tezhip, baskı-litografi, ebru, exlibris ve karikatür çalıştayları da devam ediyor.

Bizler sergi katılımcısı olarak elimizden geldiğince bu çalıştayları da takip etmeye çalıştık. Özellikle ebru sanatçısı Hikmet Barutçugil'in çalıştay standı çok kalabalıktı. Ebru yapmak istedik, ama Hikmet ustanın ebru sanatını icra edişindeki mükemmelliği gördükten sonra onun çalışmasını izlemeyi yeğledik. gerçekten ilginçti. Çalıştayların, sempozyum süresince devam etmesi hem katılımcıların hem de halkın bu çalışmalarını izleyip yapma sürecini de doğurdu. Yard.Doç. Mustafa Küçükönder'in yönlendirdiği baskı-litografide farklı bir malzemeye çalışma yapma fırsatı buldum. Bu çalışmadan herkes gibi ben de çok zevk aldım. Bu çalıştaylarda, katılımcılardan çok halkın yer alması, sanatı görmeleri ve uygulama fırsatı bulmaları önemli bir gelişimdi. Çünkü yöre halkı bu tür etkinlikleri ilk defa görme fırsatı yakalıyor ve merakla çalıştay standlarının önünde izlemeye çalışıyorlardı. Bir süre sonra herkes çalıştırıcı sanatçı hocalar eşliğinde bu farklı sanat örneklerini yapmaya girişti. Bunları gözlemlemek gerçekten çok zevkliydi. Önemli bir etkinlik de, sempozyum başlamadan günler öncesinden Heykeltıraş Mustafa Bulat tarafından Kervansaray Meydanı'nda yapımına başlanan anıt heykeldi.

Bu heykel, sempozyum başladığında tamamlanmış haliyle Kervansarayın önünde bizleri bekliyordu. Sanatçı “Battalgazi’de Zaman” temalı bu heykelinde, kentin eski kültürüne bir gönderme yapmak istemişti. Heykelin ilginç bir özelliği vardı: Güneşe göre saat göstermesi. Güneş ışığına ve gölgeye göre saatin kaç olduğunu heykele bakarak anlayabiliyorsunuz. Böylece heykelin arka kısmında bulunan güneş saatinin, modern bir biçimde sanatçı tarafından ele alınıp yorumlandığını görüyorsunuz. Heykelin ana formuna genel itibariyle bakıldığında, Selçuklu kültüründe yer alan çift başlı kartalın soyutlanarak bu heykel üzerinde ifade edildiği görülüyor. Bu heykelin yapımı sırasında sanatçının da panel konuşmasında belirttiği gibi, halk bu heykelin her yapım aşamasında sanatçının yanında olmuş, onu merakla izlemiş ve yardımcı olmuşlardı. Bu da gösteriyor ki, sanat eserlerini ne kadar hayatın içine sokarsanız, sanatçılar ne kadar halkla iç içe olursa, sanat da o kadar tanınır ve gelişir.

SONUÇ

Bu etkinlikler devam ederken on gün sürecek karma sanat sergisi, izleyiciler tarafından ilgiyle takip edildi. Hatta öyle güzel anlar tesbit ettik ki, şaşırılmamak elde değildi. Kervansaray içinde aynı anda hem panel konuşmaları devam ediyor hem de Malatya’dan ve Battalgazi’den gelen insanlar sessizce sergi mekânını geziyordu. Bu da, buradaki halkın sanata ve farklı gelişimlere ne kadar saygılı ve açık olduğunun bir göstergesi. Bu ortamı yaratan ve tüm bu organizasyonu üstlenen başta Battalgazi Belediye Başkanı Selahattin Gürkan ve çalışanlarını, Belediye ile birlikte çalışan proje organizasyon komitesini, proje yürütme kurulunu ve sempozyuma destek veren tüm kuruluşları, aksaksız çalışmalarını ve emekleri için tüm katılımcılar adına tebrik ediyoruz ve misafirperverlikleri için teşekkür ediyoruz. Toplumları, kültürleri birleştiren sanatın gücüne destek veren, Battalgazi Belediyesi’nin bunun gibi nice etkinliklere imza atmaları ve destek vermeleri dileğiyle...

EMEL MÜLAYİM ORAL

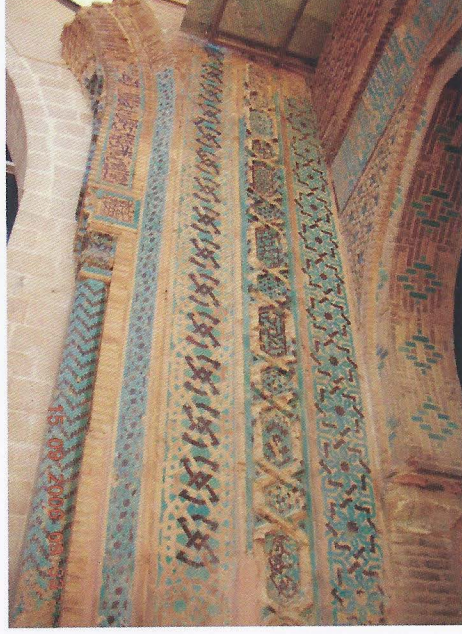

Foto. 1- Malatya Ulu Camii süslemesi, ayrıntı.

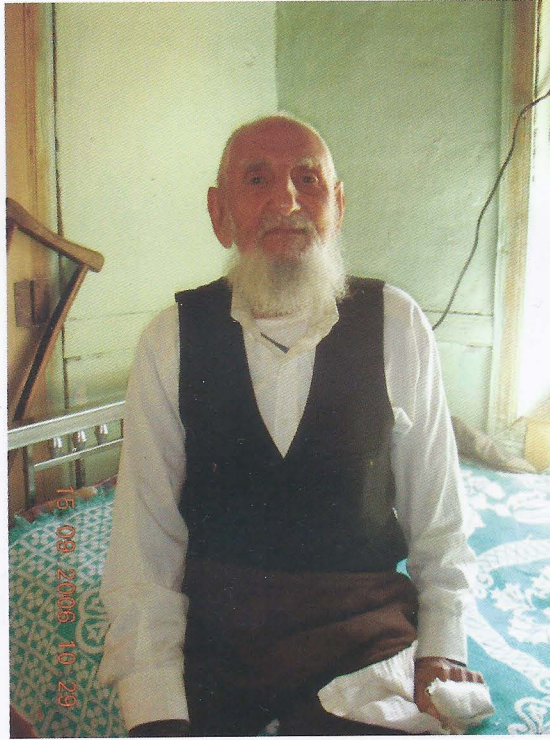

Foto. 2- Cumali Dede.

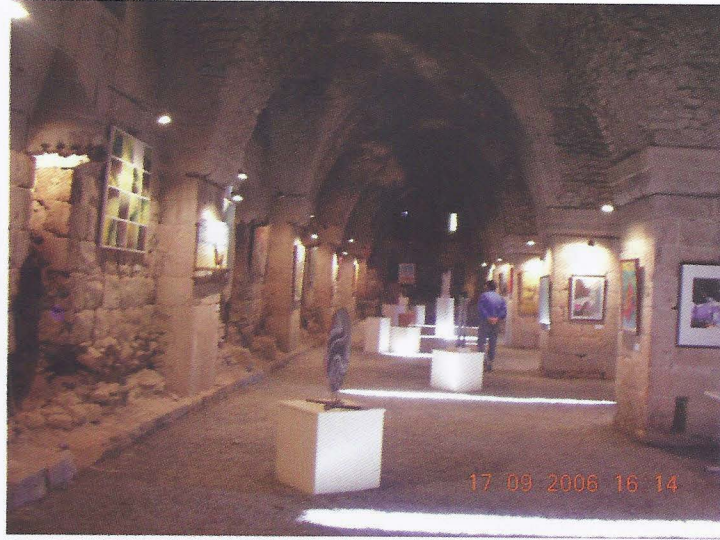

Foto. 3- Battalgazi Beld. Kervansaray Sergi Salonu

Foto. 4- Ebru sanatçısı Hikmet Barutçugil.

Foto. 5- Battalgazi Beld. Kervansaray önündeki Mustafa Bulat tarafından yapılan anıt heykel.